

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ МІКРОБІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Городецька І.Я., Чухрай І.Л., Марків І.М.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Постановка проблеми у загальному вигляді. До переліку товарів, які мають право придбавати та продавати аптечні заклади та їх структурні підрозділи, входять спеціальні харчові продукти (СХП) [9]. Закон України «Про якість та безпечність харчових продуктів» [1] встановлює 3 окремі категорії СХП: дієтична добавка, функціональний харчовий продукт, харчовий продукт для спеціального дієтичного споживання. Ринок СХП розвивається стрімкими темпами, тому дослідження його фармацевтичного сегменту є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості нормативного забезпечення обігу СХП, позиціонування на фармацевтичному ринку та маркетингової політики вивчались рядом авторів [2,6-8,10]. На сьогоднішній день назріла проблема конкуренції лікарських засобів з дієтичними добавками [6]. У лікарській практиці

відзначаються випадки поліпрагмазії, коли разом з ліками призначається кілька дієтичних добавок. Сучасний споживач самостійно приймає рішення про застосування СХП при різних захворюваннях, що може нанести значну шкоду здоров'ю [5]. Дослідження щодо прямої конкуренції ліків та СХП та співставлення їх асортименту та вартості не проводились.

Мета дослідження. Порівняння товарної та цінової кон'юнктури лікарських засобів та дієтичних добавок з пробіотиками.

Результати. Нами проаналізовано динаміку загальної кількості позицій у Державному реєстрі спеціальних харчових продуктів [4] та виділено препарати мікробіологічного походження, що містять пробіотики. Співставлення кількості позицій пробіотиків до загальної кількості зареєстрованих позицій наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Співставлення кількості продуктів з пробіотиками до загальної кількості зареєстрованих позицій у Державному реєстрі спеціальних харчових продуктів

Рік Державного реєстру СХП	Загальна кількість зареєстрованих позицій СХП	В тому числі кількість продуктів з пробіотиками	Питома вага, у %
2002-2006 рр.	360	3	0,83
2005-2006 рр.	1386	8	0,58
2006-2008 рр.	1000	29	2,90
2009 р.	2713	21	0,77
2010 р.	3000	14	0,46
2011 р.	4035	30	0,74
станом на 05.2012 р.	1737	22	1,27
Всього	14231	127	0,89

Як видно з табл. 1, продукти з пробіотиками займали незначну питому вагу у загальній кількості зареєстрованих позицій – від 0,46% до 2,9%. Зате вражають темпи зростання кількості реєстрації спеціальних харчових продуктів: якщо у 2005-2008 роках це було 1000 - 1300 позицій протягом двох років, то в наступні роки реєструється 3-4 тис. СХП, і їх загальна кількість станом на травень 2012 р. становить 14231, що наближається до загальної кількості зареєстрованих в Україні лікарських засобів. Загальна кількість зареєстрованих СХП з пробіотиками (127) вже перевищила кількість аналогічних лікарських засобів [3]. Основні вітчизняні та зарубіжні виробники даної категорії продуктів: «Біотек», «Пролісок», «Фарма Лайф», «Фармак» (Україна), «Лактіна» (Болгарія), «Ferrosan» (Данія), «Garden State Nutritionals» (США) та ін. Серед вітчизняних виробників СХП мікробіологічного походження переважають підприємства хар-

чової промисловості, тоді як серед зарубіжних виробників – фармацевтичні фірми.

Нами здійснено порівняння асортименту та роздрібних цін дієтичних добавок і лікарських засобів з пробіотиками в 4-х аптеках м. Львова та розраховано коефіцієнти ліквідності ціни, як відношення різниці між максимальним та мінімальним значенням роздрібною ціни до його мінімального значення. Результати наведено в табл. 2.

Як видно з табл. 2, в досліджуваних аптеках одночасно були наявні 11 позицій СХП та 10 позицій лікарських засобів з пробіотиками. Для більшості аналізованих позицій значення коефіцієнта ліквідності було нижче 0,15 (8 позицій СХП та 7 – лікарських засобів). Лише для 3 СХП та 3 лікарських засобів (близько 30% аналізованих позицій) значення коефіцієнта перевищувало 0,15. Таким чином, розмах варіації роздрібних цін на аналізовані продукти у більшості випадків незначний.

Таблиця 2. Порівняння роздрібних цін дієтичних добавок та лікарських засобів з пробіотиками

Спеціальні харчові продукти (дієтичні добавки)					
Назва	Роздрібна ціна (грн.)				Коефіцієнт ліквідності ціни
	Аптека № 1	Аптека № 2	Аптека № 2	Аптека № 4	
Біфі-форм комплекс табл. №30	65,40	65,60	64,35	64,40	0,02
Біон-3 Кід капс. №30	116,00	117,20	118,25	109,45	0,03
Біфі-форм дитячий, кр. 7мл	73,30	71,50	71,85	70,95	0,033
Біо Гая табл. №20	85,70	82,17	83,45	82,95	0,04
Лактіале пак. №10	38,60	39,15	36,45	36,80	0,06
Лактив-ратіофарм капс. №20	59,55	61,05	59,45	57,13	0,07
Біон-3 капс. №30	141,95	140,85	142,10	138,75	0,08
Біо Гая краплі 5 мл	123,10	117,00	119,10	109,15	0,13
Лаціум саше №14	193,15	187,65	190,10	162,45	0,19
Лактомун саше №14	212,00	198,45	189,55	189,30	0,19
Лекран, капс. №30	179,10	156,30	158,75	149,20	0,2
Лікарські засоби					
Ентерожерміна фл. № 10	75,90	76,10	75,20	74,80	0,018
Біфікол фл. №10	37,90	37,20	36,40	35,60	0,06
Біфіформ капс. №30	68,85	68,10	65,00	64,70	0,064
Біфідумбактерин фл. №10	43,25	43,10	40,60	41,70	0,07
Лактовіт форте капс. 30	39,90	38,70	37,20	36,80	0,083
Лактовіт форте пак. №10	24,45	25,00	23,20	22,90	0,09
Йогурт капс. №30	19,50	20,10	17,70	18,30	0,14
Хілак краплі 30 мл	32,15	28,40	26,90	26,70	0,20
Лінекс капс. №16	37,20	30,25	29,70	27,58	0,34
Лінекс капс. №32	62,10	51,20	44,30	39,25	0,58

Співставлення роздрібних цін на СХП та лікарські засоби дозволило висвітлити несподівані аспекти. Часто виробники лікарських засобів реєструють частину свого асортименту в якості СХП (наприклад, ТМ Біфіформ «Ферросан» (капс. № 30 - лікарський засіб та табл. № 30 – дієтична добавка)). Власне, для двох вказаних продуктів немає значної різниці у роздрібній ціні (табл. 2). Зате для інших засобів виявлена значна різниця у вартості. Ми розділили аналізовану сукупність СХП та лікарських засобів на групи за величиною роздрібної ціни 1 упаковки: до 50 грн., від 50 до 100 грн., від 100 до 150 грн. та понад 150 грн. (рис.). Встановлено, що лише один СХП дешевший 50 грн., 4 позиції знаходяться у діапазоні від 50 до 100 грн., 4 – від 100 до 150 грн. та 2 – понад 150 грн., тоді як більшість аналізованих лікарських засобів коштують менше 50 грн. (8 позицій) та 2 – від 50 до 100 грн. Варто зауважити, що аналізовані продукти мали різні форми випуску та різне дозування. Спеціальні харчові продукти випускались у формі капсул, таблеток, саше, пакетів № 10,14,20,30, а також крапель 5 і 7 мл, тоді як лікарські засоби були представлені у формі капсул, пакетів та флаконів № 10,16,20,32. Тому буквальне співставлення роздрібної вартості СХП та лікарських засобів не зовсім доречно. Метою проведеного аналізу був розподіл цілої сукупності, і результатом може бути висновок, що лікарські засоби з пробіотиками виявились дешевшими і тому доступнішими, ніж аналогічні продукти, зареєстровані як дієтичні добавки.

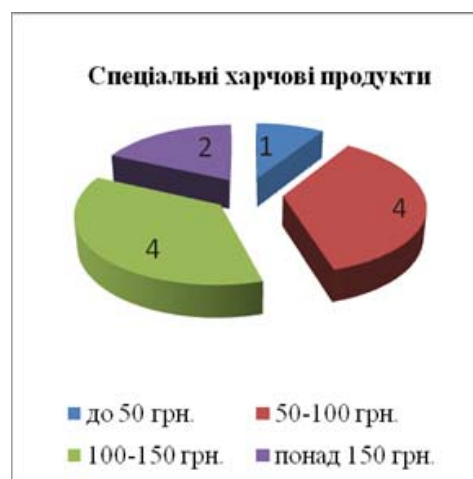

Рисунок. Розподіл аналізованої сукупності СХП і лікарських засобів на групи за величиною роздрібної ціни

Висновки:

1. Протягом 2002-2012 рр. в Україні зареєстровано понад 14 тисяч СХП, з них 127 – продукти мікробіологічного походження, що перевищує кількість аналогічних зареєстрованих лікарських засобів.

2. Розподіл аналізованої сукупності засобів на групи за величиною роздрібною ціни 1 упаковки показав, що лікарські засоби з пробіотиками значно дешевші і тому доступніші, ніж аналогічні спеціальні харчові продукти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України №771/97-ВР від 23.12.1997 р. із змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>.
2. **Городецька І.Я.** Позиціонування дієтичних добавок, функціональних харчових продуктів та харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання як однієї з груп товарів аптечного асортименту / І.Я.Городецька, О.М.Корнієнко // Фармацевтичний журнал – 2009. – № 5. – С. 48-53.
3. **Гром О.Л.** Порівняльний аналіз асортименту лікарських засобів для фармакотерапії кишкових дисбіозів в Україні та Польщі /О.Л.Гром, І.Л.Чухрай, Д. П. Холевка//Фармацевтичний часопис.-2011.-№ 4.-С. 82-85.
4. Державний реєстр спеціальних харчових продуктів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/register_foodstuffanddietary/
5. Диетические добавки - место в Государственной Фармакопее Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/152990>
6. **Мнушко З.М.** Особенности маркетинговой

- политики на вітчизняному ринку дієтичних добавок /Ефективність використання маркетингу та логістики фармацевтичними організаціями / З.М.Мнушко, Н.В. Сотнікова //Матер.наук.-практ.конф., м.Харків,21 жовтня 2008 р. - Х.:Видво НФАУ, 2008. – С.18-22.
7. **Мнушко З.М.** Особенности системы збуту та просування дієтичних добавок в Україні / З.М. Мнушко, Н.В. Сотнікова //Фармацевтичний журнал – 2008. -№5. – С.40-45.
8. **Мнушко З.М.** Приоритети регулювання національного ринку біологічно активних добавок / З.М. Мнушко, Н.В. Сотнікова //Фармацевтичний журнал.-2005.- № 6. – С. 21-25.
9. Про затвердження Переліку товарів, які мають право придбавати та продавати аптечні заклади та їх структурні підрозділи: Наказ МОЗ України № 498 від 06.07.2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1231-12/>
10. **Сметанина Е.И.** Биологически активные добавки, пищевые продукты и лекарственные средства в поле “правового напряжения”/ Е.И. Сметанина //Провизор.-2006. - № 23.-С.5-7.

Городецька І.Я., Чухрай І.Л., Марків І.М. Дослідження фармацевтичного сегменту ринку спеціальних харчових продуктів мікробіологічного походження // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 6. – С. 36-38.

Проаналізовано динаміку державної реєстрації в Україні спеціальних харчових продуктів протягом 2002-2012 рр. Здійснено порівняння асортименту та роздрібних цін дієтичних добавок і лікарських засобів з пробіотиками.

Ключові слова: Спеціальні харчові продукти, дієтичні добавки, пробіотики.

Городецкая И.Я., Чухрай И.Л., Маркив И.М. Исследование фармацевтического сегмента рынка специальных пищевых продуктов микробиологического происхождения // Украинский медицинский альманах. – 2012. – Том 15, № 6. – С. 36-38.

Проанализирована динамика государственной регистрации в Украине специальных пищевых продуктов микробиологического происхождения на протяжении 2002-2012 гг. Проведено сравнение ассортимента и розничных цен диетических добавок и лекарственных средств с пробиотиками.

Ключевые слова: Специальные пищевые продукты, диетические добавки, пробиотики.

Horodetska I.Ya., Chukhray I.L., Markiv I.M. Research of pharmaceutical market segment of special food products of microbiological origin // Украинский медицинский альманах. – 2012. – Том 15, № 6. – С. 36-38.

Dynamics of special food products state registration in Ukraine during 2002-2012 has been analysed. The dietary supplements assortment and price conjuncture as well as medications with the probiotics have been compared.

Key words: Special food products, dietary supplements, probiotics.

Надійшла 11.09.2012 р.
Рецензент: проф. О.П.Гудзенко